

МОТИВИ ПРИ ИЗБОРА НА ПРОФЕСИЯ НА ВЪЗПИТАНИЦИ НА УНИВЕРСИТЕТА ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ ОТ ПОКОЛЕНИЕ Z

Росица Кръстева¹, Силвия Зарева²

¹ *Университет по библиотекознание и информационни технологии*

² *Нов български университет*

Резюме: Настоящото изследване представя резултатите от проведено анкетно допитване в периода 2 – 15 април 2023 г. със студенти от поколение Z, обучаващи се в Университета по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ), както и със студенти, завършили го наскоро. Проучването е представително за УниБИТ, тъй като обхваща над 10% от студентите от поколение Z, които понастоящем се обучават в двата факултета на университета.

Целта на проведеното емпирично изследване е да установи, анализира и обобщи мотивите, психо-емоционалните и социалните фактори, влияещи върху избора на професия на представителите на поколение Z.

Ключови думи: емпирично изследване, поколение Z, професионален избор, студенти, млади специалисти.

Въведение

Обект на настоящото изследване са представители на поколението Z в Университета по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ). С оглед постигането на хомогенност на извадката изследваните лица са студенти или вече завършили висшето си образование младежи във възрастовата група 19 – 28 години.

Предмет на изследването е влиянието върху избора на младите хора на следните фактори: пол, възраст, трудов стаж до момента (или липса на такъв), образование, семейно положение, специалност.

Генералната съвкупност на изследването се състои от 155 респонденти – студенти в бакалавърска и магистърска степен, както и вече завършили висшето си образование специалисти.

Професионалните направления, в които те се обучават или които са завършили, са следните:

3.5 „Обществени комуникации и информационни науки“;

4.6 „Информатика и компютърни науки“;

2.2 „История и археология“;

9.1 „Национална сигурност“.

Поради търсенето на по-голяма репрезентативност и точност на извадката анкетното допитване не обхваща ученици.

Предвид различните трактовки и схващания по отношение на възрастовата рамка на лицата от поколение Z, за целите на настоящото изследване като най-оптимална долна граница е предпочетена 1995 г. [1]. Анкетната карта е съставена за нуждите на конкретното анкетно проучване. Тя включва общо 18 въпроса – 17 със закрит отговор и един с полуоткрит отговор. При съставянето ѝ, предвид последващата обработка на получените данни със софтуерния продукт Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) v19, е използвана петстепенна ликертова скала.

При изготвянето на анкетната карта детайлно бяха проучени CMQ: Career Motivation Questionnaire/Career Motivation Test и Life Goals questionnaire. Въпросите в анкетната карта, използвана за проучването, бяха съобразени с основните им направления. Беше взето решение тези въпросници да не бъдат прилагани в пълния си, автентичен вид, а за целите на настоящото изследване да бъде изготвен модифициран компилативен тест.

Методология на изследването

Приложени са следните статистически методи: дескриптивна статистика, еднофакторен дисперсионен анализ, едномерно честотно разпределение на данните, корелационен анализ.

За проверка на вътрешната консистентност на извадката е пресметнат коефициент Алфа на Кронбах.

Извършена е проверка на нормалността на отговорите на респондентите.

Взети са под внимание нормите на стойностите на Kurtosis и Skewness.

Резултати

При анализа на резултатите е извършена проверка на нормалността на отговорите на респондентите. Взети са под внимание нормите на стойностите на Kurtosis и Skewness (табл. 1).

Таблица 1. Проверка за надеждност на данните (*Skewness* и *Kurtosis*)

<i>Демографски показатели</i>	<i>Skewness</i>	<i>Kurtosis</i>
<i>Възраст</i>	.51	-1.15
<i>Пол</i>	.17	-1.99
<i>Общ трудов стаж</i>	.13	-1.14
<i>Стаж по специалността</i>	1.38	.89
<i>Семейно положение</i>	-.04	-1.18
<i>Образование</i>	2.15	3.19
<i>Специалност, в която се обучава/завършена специалност</i>	.77	-.87

Коефициентите *Skewness* и *Kurtosis* са в рамките на нормалните, с изключение на характеристиките, отнасящи се до образователния статус на респондентите.

Взети са под внимание средните стойности, мода, медиана. Тъй като те в максимална степен се доближават или припокриват (между 3,5 и 4 са), разпределението на извадката е нормално.

Вътрешната консистентност на твърденията във въпросника, чрез който се изследват мотивите за избор на специалност на младите хора от поколение Z, статистически измерена с коефициента Алфа на Кронбах (Алфа = 0.887), е добра (таблица 2).

Таблица 2. Анализ на надеждността на въпросника (*Cronbach's Alpha*)

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.887	.887	18

За прецизиране на резултатите генералната съвкупност на изследването беше разпределена в три възрастови подгрупи, както следва: 18 – 21 години, 22 – 24 години, 25 – 28 години.

Работната хипотеза е, че съществуват статистически значими разлики между отделните подгрупи.

Резултатите са представени в таблица 3.

Таблица 3. Мотиви за избор на специалност (фактор възраст)

Изследвани зависими променливи	N	M	SD	F	Sig
Физическите работни условия	18 – 21 г. (n =73)	3.47	1.17	.31	.72
	22 – 24 г. (n =51)	3.41	1.29		
	25 – 28 г. (n = 31)	3.26	1.15		
Възможност да работя сам(а), да бъда независим(а)	18 – 21 г. (n =73)	3.68	1.06	.39	.67
	22 – 24 г. (n = 51)	3.69	1.19		
	25 – 28 г. (n =31)	3.48	1.15		
Престижът на професията в обществото	18 – 21 г. (n =73)	3.42	1.12	.09	.90
	22 – 24 г. (n =51)	3.43	1.29		
	25 – 28 г. (n =31)	3.32	1.17		
Свободата да избирам собствен метод на работа	18 – 21 г. (n =73)	3.88	1.06	.21	.80
	22 – 24 г. (n =51)	3.75	1.26		
	25 – 28 г. (n =31)	3.77	1.14		
Колегите, с които бих имал(а) възможност да работя	18 – 21 г. (n =73)	3.89	.98	.81	.83
	22 – 24 г. (n =51)	3.78	1.37		
	25 – 28 г. (n =31)	3.77	1.05		
Признанието за добре свършена работа	18 – 21 г. (n =73)	3.96	1.07	.97	.37
	22 – 24 г. (n =51)	3.38	1.10		
	25 – 28 г. (n =31)	4.26	.81		
Гъвкавото работно време	18 – 21 г. (n =73)	4.05	1.11	.96	.90
	22 – 24 г. (n =51)	4.08	1.09		
	25 – 28 г. (n =)31	3.97	1.25		
Социалната реализация, които професията предполага	18 – 21 г. (n =73)	3.95	1.25	.43	.64
	22 – 24 г. (n =51)	3.75	1.32		
	25 – 28 г. (n =31)	3.94	1.03		
Размерът на финансовото възнаграждение	18 – 21 г. (n =73)	4.33	.944	.33	.71
	22 – 24 г. (n =51)	4.37	.824		
	25 – 28 г. (n =31)	4.19	1.25		
Възможността да използвам потенциала си	18 – 21 г. (n =73)	4.37	.82	.01	.98
	22 – 24 г. (n =51)	4.39	.94		
	25 – 28 г. (n =31)	4.35	.91		
Бих искал(а) с труда си да допринеса за благо на обществото	18 – 21 г. (n =73)	3.93	1.05	.48	.61
	22 – 24 г. (n =51)	3.73	1.29		
	25 – 28 г. (n =31)	3.87	1.11		
Шансът за израстване в йерархията	18 – 21 г. (n =73)	3.90	1.15	.31	.73
	22 – 24 г. (n =51)	3.82	1.19		
	25 – 28 г. (n =31)	4.03	1.11		
Възможността за работа в чужбина	18 – 21 г. (n =73)	3.07	1.30	2.62	.07
	22 – 24 г. (n =51)	2.90	1.37		
	25 – 28 г. (n =31)	2.42	1.28		

Зачитане на мнението Ви	18 – 21 г. (n =73)	4.34	.78	.94	.39
	22 – 24 г. (n =51)	4.33	.81		
	25 – 28 г. (n =31)	4.10	1.13		
Разнообразието в задачите, които професията предполага	18 – 21 г. (n =73)	3.89	1.03	.04	.95
	22 – 24 г. (n =51)	3.84	1.04		
	25 – 28 г. (n =31)	3.90	1.10		
Сигурността, която професията дава	18 – 21 г. (n =73)	4.25	.98	1.34	.26
	22 – 24 г. (n =51)	4.14	1.11		
	25 – 28 г. (n =31)	3.87	1.17		
Възможността за дистанционна работа	18 – 21 г. (n =73)	3.68	1.27	.28	.75
	22 – 24 г. (n =51)	3.53	1.30		
	25 – 28 г. (n =31)	3.52	1.43		

Особен интерес в изследването представлява разпределението на отговорите на респондентите по специалности и разпределението на отговорите по полов признак.

Приложеният статистически метод е еднофакторен дисперсионен анализ.

Заклучение

Всички респонденти попадат във възрастовата група на поколението Z, но разликите в техните отговори очаквано показват, че от значение са и други фактори, като социален опит, лични предпочитания, трудов стаж, пол и семейно положение.

При анализа на получените резултати става ясно, че за респондентите, независимо от възрастовата подгрупа, в която попадат, са от значение както външните, така и вътрешните фактори за мотивация.

Значението, което им отдават по-младите респонденти обаче, обикновено се различава чувствително.

Желанието за независимост в работен план също е по-изявено при по-младите респонденти, както и зачитането на мнението им (във възрастовите групи 18 – 21 години и 22 – 24 години). За тях е от по-голямо значение професията им да се ползва с обществен престиж. Едновременно с наблюдаваните характерни за тези млади хора желание за независимост и желание за управление на собственото време е видно, че те не са склонни да правят компромис със заплащането на своя труд. Съществува значителна статистическа разлика между мнението на тези две подгрупи респонденти и това на тези във възрастовата група 25 – 28 години.

При отчитането на пола на респондентите може да направим извода, че респондентите жени са склонни да имат по-високи изисквания към бъдещото/настоящото си работно място.

Друга съществена разлика между мненията на респондентите се наблюдава, когато се сравнят отговорите на младите хора, които нямат трудов стаж по специалността, и отговорите на тези, които вече работят по избраната специалност. При вече работещите се наблюдава известен превес на влиянието на факторите на вътрешната мотивация за сметка на тези на външната мотивация. Това говори за осъзнатост и развитие, базирани на житейски опит и работа в реална среда.

Различията в семейния статус на респондентите също са от значение при ранжирането на мотивите за избор на специалност/професия. Семейните респонденти са най-умерени в своите очаквания, следвани от необвързаните. Най-високи са очакванията и изискванията при обвързаните. Вероятно това се дължи на желанието на младите хора да съчетаят успешно емоционалния си живот и своята кариера.

Особен интерес представляват резултатите от проучването на мотивите на респондентите от различните професионални направления, включени в настоящото изследване.

Най-взискателни към физическите работни условия са респондентите от специалност „Национална сигурност“. Вероятно това е така, защото се очаква да работят при по-голямо психическо натоварване и заобикалящата среда – физическа и емоционална, в работния колектив следва да бъде надеждна. При избора си на професия те са повлияни в най-висока степен в сравнение с всички останали респонденти от мотива сигурност, която професията дава.

При респондентите от професионално направление „История и археология“ почти липсва желание за работа в чужбина и това е обяснимо – най-силната им страна е проучването и изследването на родната история и археология; това предполага те да останат на работа в България.

За анкетираните от професионално направление „Компютърни науки“ особено характерно е, че при тяхната мотивация преобладават външни фактори.

Младите хора, избрали да се обучават в/завършили професионално направление „Социални науки“, в най-висока степен ценят времето си, но са и алтруисти – в най-висока степен желаят да допринесат за доброто на обществото.

Сред общите мотивиращи фактори на анкетираните респонденти от поколение Z може да бъдат открити:

- зачитане на мнението;
- финансово възнаграждение;

- възможност да бъде използван потенциалът на личността;
- принос за благо на обществото.

Казано накратко: самоуважение и авторитет, желание за себerealизация, принос за благо на обществото при отчитане на финансовото възнаграждение.

References/Литература

1. **Katz, R.** at all. Gen Z, Explained: The Art of Living in a Digital Age. Chicago, University of Chicago Press, 2021.

За авторите

Росица Кръстева е доктор по научната специалност „Теория на научната информация“. Доцент в Университета по библиотекознание и информационни технологии. Преподава дисциплините: „Стандартизация“, „Управление на качеството в библиотечната дейност“, „Информационни източници“ и др. Участва като експерт в дейността на ТК-16 „Архивна, библиотечна и информационна дейност“ към Българския институт за стандартизация.

За контакт с автора: r.krasteva@unibit.bg

Силвия Зарева е позитивен психотерапевт и преподавател в Нов български университет. Научните ѝ интереси са насочени основно към детската психология и организационната психология.

За контакт с автора: smzareva@abv.bg

MOTIVATIONS FOR CHOOSING A PROFESSION OF GENERATION Z ALUMNI OF THE UNIVERSITY OF LIBRARY STUDIES AND INFORMATION TECHNOLOGIES

Rositsa Krasteva¹, Silvia Zareva²

¹ *University of Library Studies and Information Technologies*

² *New Bulgarian University*

Abstract: The study presents the results of a survey conducted in the period 2 – 15 April 2023 to students of generation Z studying at the University of Library Studies and Information Technologies (ULSIT), as well as to students who have recently graduated from it. The survey is representative of ULSIT as it covers more than 10% of Generation Z students currently studying in the university's two faculties. The purpose of the conducted empirical research is to establish, analyze and summarize the motives, psycho-emotional and social factors influencing the choice of profession of the representatives of Generation Z.

Keywords: empirical research, generation Z, professional choice, students, young professionals.

About the Authors

Rositsa Krasteva is a doctor in the scientific specialty “Scientific Information Theory”. Associate Professor at the University of Library Studies and Information Technologies. She teaches the disciplines: “Standardization”, “Quality Management in Library Activities”, “Information Sources”, etc. She participates as an expert in the activity of TK-16 “Archival, Library and Information Activity” at the Bulgarian Institute for Standardization.

To contact the Author: r.krasteva@unibit.bg

Silvia Zareva is a positive psychotherapist and lecturer at the New Bulgarian University. Her scientific interests are mainly focused on child psychology and organizational psychology.

To contact the Author: smzareva@abv.bg